

Univerzita Karlova – Filozofická fakulta

Ústav české literatury a komparatistiky – Dějiny české literatury a teorie literatury

AUTOREFERÁT (TEZE) DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor práce: Mgr. Lucie Koryntová

Název práce: **Holanova metafora ve sbírkách *Vanutí* a *Na postupu* ve světle Ricœurovy „živé“ metafor**

Název práce v angličtině: Vladimír Holan's metaphor in the collections *Vanutí* and *Na postupu* in the light of Ricœur's „live“ metaphor

Vedoucí práce: prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.

Rok odevzdání: 2018

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

Sbírky *Vanutí* a *Na postupu* představují dva přelomové okamžiky v básnickém vývoji Vladimíra Holana. Na jedné straně jsou vázané hermetické verše intimně laděných lyrických skladeb sbírky *Vanutí*, na druhé straně volné verše sbírky *Na postupu* provázené výrazovou projasněností (a současně kryptičností) a epizací, obrácené ke společenským dějinným a všednodenním tématům. Z hlediska vztahu poezie ke skutečnosti a způsobu vznikání významu je ústředním místem sbírek metafora. V Holanových sbírkách existují elementy, které vypadají jako metafory, avšak z pohledu klasické teorie, která je založená na substitučním pojetí metafory, jsou jakožto metafory neklasifikovatelné. Východiskem práce je hypotéza, že jiná teorie než klasická teorie by v aplikaci na tyto případy metafor lépe odkryla, v čem spočívá jejich specifičnost, a popřípadě rozšířila pole toho, co lze chápat jako metaforu. Aplikací teorie „živé“ metafory Paula Ricœura a vybraných teoretických termínů jeho inspirátorů (I. A. Richards, Max Black) autorka práce dospívá k detailnímu popisu specifické funkce a struktury metafor obou sbírek. V každé sbírce autorka identifikuje různé druhy metafor podle toho, jaký teoretický element metafory problematizují. Metafory sbírky *Vanutí* problematizují strukturní elementy metafory: „rámec“ a „tenor“. Metafory sbírky *Na postupu* problematizují metaforické procesy: absurdnost a interakci. Druhou hypotézou práce je, že různé druhy metafor v každé jednotlivé sbírce spojuje zvláštní dynamika, co se týče vznikání významu. Autorka k formulování této dynamiky dospívá tím, že na různé druhy metafor jak sbírky *Vanutí*, tak *Na postupu* aplikuje Ricœurův model $X\text{ je/ není } Y$, který je schematickým vyjádřením ambivalentní predikace probíhající v procesu vnímání metafory. Autorka dospívá k pozitivnímu zjištění, že typické metafory každé sbírky spojuje odlišná dynamika. Různé druhy metafory typické pro sbírku *Vanutí* spojuje maximalizace ambivalence, různé druhy metafor typické pro sbírku *Na postupu* naopak spojuje minimalizace ambivalence. Další zjištěnou skutečností práce je, že identifikované dynamiky jsou vlastní nejen metaforám, ale i dalším složkám sbírek (literární prostředky, motivy a tematizace tvorby). Maximalizace ambivalence metafor sbírky *Vanutí* koreluje s 1) omezeným výpovědním kontextem (neurčitý časoprostor, úzká množina subjektů, fokalizace výpovědních situací na evokaci aktuálního niterného stavu), 2) využíváním antitetických figur, 3) motivy skrývání (masky, opony závěsy) a 4) tematickým zaměřením spočívajícím v záměrném nedosažení poznání. Minimalizace ambivalence metafor sbírky *Na postupu* koreluje s 1) bohatě rozvitým

výpovědním kontextem (rozmanitost časoprostorových souřadnic a subjektů, výpovědní situace stylizované jako vyprávění či úvaha), 2) využíváním přirovnání, 3) polarizací motivů na motivy existence a nicoty a 4) tematickým zaměřením spočívajícím ve snaze podat pravdivé svědectví o různých, i zakrytých, sférách skutečnosti. Práce dosaženými poznatky přispívá k literárněvědnému bádání hledajícímu odpověď na otázku, v čem spočívá proměna Holanovy poezie mezi 30. a 40. lety a navazuje tak zejména na úvahy Přemysla Blažička (*Sebeuvědomění poezie – nad básněmi V. Holana*) a Jiřího Opelíka (*Holanovské nápovědy*).

SOUPIS POUŽITÉ LITERATURY

A. Holanovo dílo

HOLAN, Vladimír

1999. *Jeskyně slov*. Vydání druhé. Praha a Litomyšl: Paseka, 1999. 257 s. Spisy, sv. 1.

2000. *Ale je hudba*. Vydání druhé. Praha a Litomyšl: Paseka, 2000. 285 s. Spisy, sv. 2.

2004. *Babyloniaca*. Vydání druhé. Praha a Litomyšl: Paseka, 2004. 245 s. Spisy, sv. 9.

B. Sekundární literatura přímo se týkající Holanova díla

BLAŽÍČEK, Přemysl

2011. *Knihy o poezii. Holan / Toman*. Vydání první. Praha: Triáda, 2011. [Kap.] I., Sebeuvědomění poezie. Nad básněmi Vladimíra Holana, s. 7–188.

ČERVENKA, Miroslav

1991. *Styl a význam. Studie o básnících*. Vydání první. Praha: Československý spisovatel, 1991. [Kap.] Vědomí strasti. Proglomena k epice Vladimíra Holana, s. 107–122.

2001. *Dějiny českého volného verše*. Vydání první. Brno: Host, 2001. [Kap.] 5., Léta čtyřicátá a padesátá, s. 96–153.

HORA, Josef

1959. *Poesie a život – Úvahy, studie, sondy*. Praha: Československý spisovatel, 1959. [Kap.] Vanutí, s. 416–417.

JUSTL, Vladimír

2010. *Holaniana*. Vydání první. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2010. s. 224.

KALISTA, Zdeněk

1933. (Pod pseudonymem Václav Hrbek). Tři lyrické knihy. *Lumír* 59, 1932/33, s. 216–221.

KOŽMÍN, Zdeněk

1995a. *Studie a kritiky*. Vydání první. Praha: Torst, 1995. [Kap.] Holanova rekonstrukce světa. s. 167–170.

1995b. *Studie a kritiky*. Vydání první. Praha: Torst, 1995. [Kap.] Krajnost Holanovy poezie – K básnickovým šedesátinám. s. 171–180.

OPELÍK, Jiří

2004. *Holanovské nápovědy*. Vydání první. Praha: THYRSUS, 2004. 206 s.

PÍŠA, A. M.

1971. *Třicátá léta. Kritiky a stati*. Praha: Československý spisovatel, 1971. [Kap.] Vanutí, s. 100.

ŠALDA, F. X.

1932–1933. *Šaldův zápisník* 5. Praha: Otto Girgal, 1932–1933. [Kap.] Říkání o čtyřech básnících, s. 123–137.

TRUNEČKA, Michal

2000. Deformace slovesných valencí v Holanově sbírce *Vanutí*. *Česká literatura*. 2000, č. 5, s. 484–501.

VOJVODÍK, Josef

2008. *Povrch, skrytost, ambivalence – Manýrismus, baroko a (česká) avantgarda*. Vydání první. Praha: Argo, 2008. [Kap.] „Tělo má více těl“: zhmotnění nehmotného a slovo (a tělo) jako „objekt ambigů“ a „verbal icon“ (Holan, Reynek)“, s. 145–184.

C. Jiná literatura

ARISTOTELES

2008. *Poetika*. Přel. Milan Mráz. Vydání první. Praha: OIKOYMENH, 2008. 288 s.

BENVENISTE, Émile

1966. *Problèmes de linguistique générale I*. Paris: Gallimard, 1966. 357 s.

2000. *Problèmes de linguistique générale II*. Paris: Gallimard. 2000. 286 s.

BLACK, Max

1966. *Models and metaphors: studies in language and philosophy*. Ithaca: Cornell University Press, 1966. 267 s.

JAKOBSON, Roman

1999. *Poetická funkce*. Vydání první. Jinočany: H&H, 1999. 747 s.

KARFÍK, Filip

1993. „Pravda metafory“, *Kritický sborník* 13/2, 1993, s. 51.

LAKOFF, George; JOHNSON, Mark

2002. *Metafory, kterými žijeme*. Přel. Mirek Čejka. Brno: Host, 2002. 282 s.

LURKER, Manfred

1999. *Slovník biblických symbolů*. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 1999. 368 s.

RICHARDS, I. A.

2004. *The Philosophy of Rhetoric*. Oxford University Press, 2004. 115 s.

RICŒUR, Paul

1976. *Interpretation theory: Discourse and the surplus of meaning*. Forth Worth: The Texas Christian University Press, 1976. 107 s.

1997. *La Métaphore vive*. Paris: Éditions du Seuil, 1997. 411 s.

THIBAUD, Robert-Jacques

2007. *Dictionnaire de mythologie et de Symbolique grecque*. Paris: Éditions Dervy, 2007.

PUBLIKAČNÍ, PŘEKLADATELSKÁ A PEDAGOGICKÁ ČINNOST

A. PUBLIKAČNÍ ČINNOST

„Smrt umírajícího na sadě“ Mlčenlivý symbolismus. In GALMICHE, Xavier. *Vladimír Holan – Le bibliothécaire de Dieu (Prague 1905–1980)*. Paris: Institut d'études slaves, 2009, s. 69–73.

Vlásti tichým slovem... Holanovy překlady francouzsky psané poezie. *Plav*. 2009, č. 4, s. 47–50.

Mít ve svých žilách Holanovu krev – Janésová. Clara. Oféliin hlas. *Plav*. 2009, č. 4, s. 47.

B. PŘEKLADATELSKÁ ČINNOST

B. 1 Z francouzštiny do češtiny

GALMICHE, Xavier. *Vladimír Holan – Bibliotekář Boha*. Přel. Lucie Koryntová. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2012. 232 s.

GALMICHE, Xavier: Chci žvatlat... Čím nepatrnější slovo, tím mocnější poezie. Přel. Lucie Koryntová. *A2*. 2008, roč. IV, č. 34, s. 19.

JACCOTTET, Philippe. *Sešit zeleně – Po mnoha letech*. Přeložila a doslovem opatřila Lucie Koryntová. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2012. 151 s.

B. 2 Z češtiny do brazilské portugalštiny

Mas é música / Ale je hudba de Vladimír Holan. (*n.t.*). 2012, roč. 3, č. 4, s. 26–42. Dostupný z WWW:

<https://www.dropbox.com/s/ilzib85jzxsx06ld/n.t._Revista_Literaria_em_Traducao_n_4.pdf>

C. PEDAGOGICKÁ ČINNOST

Vcházení do jeskyně: čtení rané tvorby Vladimíra Holana. FF UK, seminář, LS 2012/2013.

Sylabus semináře: Vcházení do jeskyně: čtení rané tvorby Vladimíra Holana

(FF UK, LS 2012/2013)

Mgr. Lucie Koryntová

Cílem semináře je studenty uvést do Holanovy rané tvorby: básnických sbírek zahrnutých do prvního svazku sebraných spisů *Jeskyně slov* (zejména *Triumf smrti*, *Vanutí* a *Oblouk*), včetně prvních vydání *Triumfu smrti*, které autor zařadil do svazku *Bagately*, a básnických próz v devátém svazku *Babyloniaca* (zejména *Torzo*). Tyto Holanovy rané texty stále provokují svým nejasným vztahem ke skutečnosti a se zřetelem k této nejasnosti také bývají posuzovány: ať už jako nesmysly, nebo více méně obtížně rozluštitelné hádanky, či slovní útvary, jejichž smyslem je něco jiného než sdělení. Na semináři budeme společně pronikat do Holanova básnického jazyka, všítat si jeho zvláštností a uvědomovat si pohyblivou hranici mezi tím, co chápeme jako smysl, nesmysl a „jiný smysl“. Chod semináře bude spočívat na aktivní práci studentů, od nichž se vyžaduje, že budou zaujatými čtenáři a interprety ne jen posluchači. Jako inspirace v interpretačním úsilí poslouží sekundární literatura zahrnující nejen dobovou recepci a literárněvědně příspěvky, ale i uvažování o moderní evropské poezii. Podmínkou atestace je aktivní účast na hodinách a splnění zadaných úkolů.

Primární literatura:

HOLAN, Vladimír

Jeskyně slov. Praha a Litomyšl: Paseka, 1999. Spisy, sv. 1.

Ale je hudba. Praha a Litomyšl: Paseka, 2000. Spisy, sv. 2.

Babyloniaca. Praha a Litomyšl: Paseka, 2004. Spisy, sv. 9.

Sekundární literatura:

a. Monografie

BLAŽÍČEK, Přemysl. *Knihy o poezii. Holan / Toman*. Praha: Triáda, 2011. [Kap.] I., Sebeuvědomění poezie. Nad básněmi Vladimíra Holana, s. 7–188.

OPELÍK, Jiří. *Holanovské nápovědy*. Praha: THYRSUS, 2004. [Kap.] 1. (Vanutí, Oblouk, kameni, přicházíš..., Lemuria), s. 7–29.

FRIEDRICH, Hugo. *Struktura moderní lyriky. Od poloviny devatenáctého do poloviny dvacátého století*. Brno: Host 2005.

b. Články

HORA, Josef. *Poesie a život – Úvahy, studie, sondy*. [Kap.] Vanutí. Praha: Československý spisovatel, 1959. s. 416–417.

JUSTL, Vladimír. Triumf smrti Vladimíra Holana (Poznámky k vývoji a interpretaci básnickovy rané epiky). *Česká literatura*. 1965, č. 6, s. 399–417.

JUSTL, Vladimír. Životopis Vladimíra Holana. In **HOLAN**, Vladimír. *Bagately*. Praha: Odeon, 1990. Spisy, sv. 11.

KRÁLÍK, Oldřich. Holanova próza. *Řád*. 1943, č. 9. s. 177–184.

KRÁLÍK, Oldřich. Orfická lyrika. *Listy pro umění a kritiku*. 1937, 18, s. 401–408.

PÍŠA, A. M.. *Třicátá léta. Kritiky a stati*. [Kap.] Vanutí. Praha: Československý spisovatel, 1971. s. 100.

STICH, Alexandr. *Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (lingvoliterární studie)*. [Kap.] Několik marginálních poznámek o jazyku Holanovy poézie. Brno: Torst, 1996.

ŠALDA, F. X. Říkání o čtyřech básnících. *Šaldův zápisník*. 1932–1933, č. 5. Praha: Otto Girgal. s. 123–137.